

*Назаренко Л. М., Сидоренко І. Л.****ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

У статті розглядаються питання, пов'язані з інноваційною діяльністю школи нового типу. Уточнено сутність понять «інновація», «школоцентричний менеджмент». Схарактеризовані зміни в структурі інноваційної управлінської діяльності, що відбуваються під впливом експериментальної роботи навчального закладу.

Процес реформування загальної середньої освіти, який триває останнім часом, потребує глибокого усвідомлення нової стратегічної мети розвитку освітньої галузі в Україні, розробки інноваційних підходів до управління навчальним закладом на основі маркетингових досліджень і здійснення моніторингу якості освітніх послуг. Адже основні їх замовники – батьки, – обираючи школу для здобуття дитиною теоретичних знань, усе частіше звертають увагу на той комплекс послуг, який забезпечує оволодіння нею практичними вміннями й навичками, а також формування соціально-психологічних компетентностей, необхідних для успішної соціальної адаптації, соціалізації та соціальної інтеграції [4]. Це, у свою чергу, спонукає педагогічні колективи, керівників навчальних закладів до створення оптимальних соціально-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу як учнів, так і педагогів. Однією з них є створення інноваційного середовища, у якому можуть бути відтворенні як освітні інновації загалом, так і запити кожного учасника навчально-виховного процесу.

Проблема інновацій в освіті була предметом досліджень З. А. Абасова [1], А. П. Онищука [5], О. Є. Остапчука [6], В. М. Пінчук [7], В. М. Полонського [8], В. І. Сафіуліна [10], В. А. Сластьоніна [12], В. В. Химинця [13] та ін. На їхню думку, інноваційна діяльність сприяє:

- перебудові цільових установок і ціннісних орієнтацій педагогічної діяльності;
- формуванню та розвитку «Я»-образу;
- створенню умов для становлення особистості, реалізації її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку;
- побудові нового типу стосунків і спілкування між педагогами та учнями, які не характеризуються примусовістю, основу котрих визначають взаємодія, взаєморегуляція, взаємодопомога рівних;
- становленню співтворчості вчителя й учня;
- формуванню в школярів усвідомленого ставлення до способів організації навчальної діяльності тощо [3].

Однак необхідним чинником реалізації освітніх інновацій

* © Назаренко Л. М., Сидоренко І. Л.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

є зміни в управлінні навчальним закладом, зокрема, структурі, засобах і формах.

Тому метою нашої статті є характеристика інноваційних змін в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом та спроба визначити сутність школоцентричного менеджменту.

Передусім зазначимо, що з огляду на мету і завдання експериментально-дослідницької роботи з теми «Інноваційні підходи до управління навчальним закладом як умова успішної соціалізації дітей та учнівської молоді» (наказ Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Херсонської обласної державної адміністрації від 31.12.2013р. № 627), інновацією є розробка технології управління навчальним закладом, орієнтованої з огляд на принципово новий тип управління – школоцентричний менеджмент.

Стосовно понятійно-категоріального апарату експериментального дослідження нам імпонують такі наукові визначення:

– «інновація – оновлення, зміни, впровадження нового /новизни» (Л. Г. Вікторова [2, с. 6]);

– «процес створення, розповсюдження, засвоєння і використання нововведень» (З. А. Абасов [1, с. 57]);

– «інновація – кінцевий результат творчої діяльності у вигляді нової чи удосконаленої продукції, нового чи удосконаленого технологічного процесу» (В. І. Слободчиков [11, с. 5]);

– «будь-яка інновація під час її реалізації в загальноосвітньому навчальному закладі потребує допоміжних інтелектуальних, матеріальних, часових затрат усіх учасників навчально-виховного та управлінського процесу» (О. А. Пуліна [9, с. 32]).

Відтак, у нашому розумінні інноваційні підходи (італ. *innovazione* – новина, нововведення) розглядаються як нові форми організації праці та управління зміними, нові види технологій, що охоплюють не тільки окремі об'єкти менеджменту, а й різні сфери життєдіяльності суб'єктів управління, зокрема учасників навчально-виховного процесу.

По-друге, для нашого дослідження принципово важливим є цілісність інноваційного процесу, що забезпечується етапами його перебігу. Перехід школи з одного (старого) стану в інший – новий – завжди тривалий та складний. На його шляху задля оптимізації зусиль усіх учасників навчально-виховного процесу доцільно мати обґрунтовану Програму розвитку навчального закладу, де були б визначені стратегія інноваційних змін та відповідний план дій. Однак реалізація стратегії розвитку вимагає конструктивних змін в управлінні навчальним закладом, що обумовлюється прийняттям управлінських рішень на основі пріоритетів, визначених саме учасниками навчально-виховного процесу. Тому стратегічне управління поступово переходить у площину школоцентричного менеджменту, сутність якого, на нашу думку, якраз і полягає в змінах у цілепокладанні функцій керівництва: забезпечення умов розвитку особистості дитини, підвищення мотивації педагогів до професійного успіху, залу-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

чення батьківської громадськості до вироблення управлінських рішень. Результатом такої громадсько-державницької позиції керівника є узгодження інтересів, потреб, очікувань кожного учасника навчально-виховного процесу та задоволення їхніх професійно-життєвих запитів. Тому Програма розвитку Цюрупинської спеціалізованої школи I-III ступенів № 2 з поглибленим вивченням іноземних мов Цюрупинської районної ради Херсонської області на 2012-2017 роки відображає сутність якісних змін, основні параметри розвитку та критерії очікуваних результатів у різних сферах: фінансовій, кадровій, науково-методичній, правовій, виховній, структурно-функціональній, соціальній, психологічної підтримки тощо. Адже, на наш погляд, розвиток навчального закладу – це не просто рух до вищої якості освіти, це процес динамічного впровадження інновацій, пристосування до постійно змінюваних умов, що відбуваються в освітньому просторі для поліпшення якості надання освітніх послуг та з метою створення умов розвитку професійної діяльності педагогів, саморозвитку та самореалізації учнів, участі батьків і громади в управлінні змінами.

З цією метою на діагностично-пошуковому етапі науково-дослідницької роботи (з 01.01 по 1.07. 2014) до розробки моделі соціалізуючого освітнього простору було залучено не лише педагогів школи, але й колег з дошкільних, позашкільних навчальних закладів, інших культурно-освітніх установ м. Цюрупинська, представників батьківської громади, працівників районних соціальних служб, керівників недержавних громадських організацій, які є нашими партнерами. Такі структурні блоки моделі, як цілепокладання, змістовий, структурно-функціональний розроблялися за участю лідерів учнівського самоврядування та обговорювалися не лише на засіданні педагогічної ради, але й Ради навчального закладу.

Відповідно до прийнятих управлінських рішень наразі здійснюються зміни в структурі управлінської діяльності, формуються зв'язки з новими соціальними партнерами, розробляються відповідні освітні програми та соціальні проекти. Ця робота постійно супроводжується моніторинговими процедурами, що дає нам змогу оперативно реагувати на хід інноваційних змін і за потреби розробляти інші «управлінські маршрути». Так, за результатами PEST – аналізу чинників, що впливають на стан соціалізації учнів, анкетування батьків учнів 6-8 класів (140 респондентів) було визначено зовнішні та внутрішні фактори і чинники соціалізації підлітків. Опитування учнів за методиками С. Мадді та Д. А. Леонтьєва дало змогу визначити рівень життєстійкості школярів (250 респондентів) в експериментальних і контрольних класах, а також установити складнощі процесу соціальної адаптації.

З метою забезпечення умов формування компонентів життєстійкості особистості (залученість, схильність до ризику, контроль) у квітні 2014 р. відбулася суспільна акція «Освіта,

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

яку обираємо ми», під час якої на інформаційних стендах у шкільних коридорах вчителями було розміщено прес-релізи курсів, факультативів, гуртків для учнів 7-8 класів. Підлітки протягом 2-3 днів мали змогу обрати 1-2 курси і 1-2 види позаурочної діяльності. На годинах спілкування проводили додаткове опитування. За результатами акції було прийнято управлінське рішення про введення до варіативної частини Робочого навчального плану на 2014-2015 н.р. мережі позаурочних видів діяльності, елективних спецкурсів і факультативів соціалізуючого спрямування, а також організацію роботи нових секцій МАН в учнівському науковому товаристві «Борисфен» зі спеціальностей: «Історія України», «Німецька мова», «Англійська мова», «Українська мова».

Для реалізації запитів школярів на формувальному етапі експерименту (термін: з 01.07.2014р. по 31.12.2015 рр.) створено творчу міжпредметну групу педагогів, які розробляють навчально-методичне забезпечення: зразки завдань, вправ, задач соціалізуючого характеру для уроків у 3-6 класах. Передбачено презентацію результатів роботи групи та укладених її членами методичних рекомендацій у червні поточного року на засіданні шкільної навчально-методичної ради. Ці завдання надалі впроваджуватимуться в систему викладання різних предметів, а творча група здійснюватиме моніторинг рівня мотивації та активності дітей щодо поповнення їхнього соціального досвіду.

Одним з ефективних засобів соціалізації дітей та учнівської молоді, як свідчить хід експерименту, є технологія соціального проектування, яка дає змогу поєднати ресурси та потенціал навчальних і позанавчальних занять, школи, родини та місцевої громади, а також навчитися управлінню соціальною самодіяльністю. Так, упродовж 2014-2015 навчального року з ініціативи підлітків 5-8 класів реалізовано такі соціальні проекти, як «Діти війни», «Бездомна собака – друг чи ворог людини?», «Кожен має право знати про свої права» (в рамках реалізації Всеукраїнської освітньої програми «Реалізуємо права людини», учні 9-11 кл.). Кожен учнівський колектив став учасником соціального проекту, ініційованого Радою школи – «Вчини добро справу».

Велика увага приділяється підвищенню професійної готовності педагогів до організації громадянського виховання як складової соціалізації дітей. У вивченні «Готовності педагога до створення умов соціалізації особистості» брало участь 98,3 % учителів з усіх предметних дисциплін, а також інші спеціалісти (психолог, соціальний педагог, педагоги-організатори, бібліотекарі). За результатами тестування на засіданні педагогічної ради педагогічний колектив уклав програму корекційних заходів щодо попередження втому учнів під час уроків та позакласних заходів, ефективності застосування інтерактивних методів навчання; взаємодії між учнями та вчителями, залучення школя-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

рів до самостійного прийняття рішень; зміни соціальних ролей школярів під час групової форми роботи, розвитку когнітивної сфери навчальної діяльності, реалізації соціальних проєктів, спрямованих на створення родинного затишку та поліпшення взаємовідносин у родині.

Успішному виконанню викладених вище заходів сприяли такі управлінські дії:

- укладання Угод про творчу спільну діяльність з усіма суб'єктами соціалізуючого простору, діяльність котрих не суперечить законодавству України у сфері освіти;

- укладання Угоди про співпрацю з Фондацією Центрально-Європейської Академії Навчань (Республіка Польща) на 2014–2020 роки, якою передбачено обмін освітніми інноваціями, обмін навчальними групами педагогів і дітей;

- залучення педагогів до реалізації українсько-польського проєкту «Уроки з підприємницьким тлом» (підготовка вчителів-тренерів і впровадження спецкурсу в Робочий навчальний план);

- організація методичних сесій для педагогів у канікулярний для дітей час, за програмою котрих проводяться засідання педагогічної ради, координаційної ради з питань виховної роботи, навчально-методичної ради, засідання творчих груп, тренінгові заняття, «круглі столи із захисту педагогічної ідеї», науково-методичні семінари за участю науковців і методистів КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», зустрічі з викладачами вищих навчальних закладів Херсонщини, працюють Ресурсні центри, Школа класного керівника-новатора;

- забезпечення своєчасного проходження курсової перепідготовки та педагогічного стажування педагогів, у тому числі директора та його заступників, які працюють з класами розвивального навчання (за системою Д. Ельконіна і В. Давидова) у науково-методичному Центрі (м. Харків);

- активізація участі педагогів у міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-методичних, науково-практичних конференціях, висвітлення досвіду інноваційної діяльності через друк статей у педагогічних, науково-методичних виданнях;

- запровадження єдиного зразка «Щоденник саморозвитку особистості педагога», де фіксуються результати педагогічного моніторингу, планується робота із самоосвіти, уроки з використанням ІКТ, робота над індивідуальною методичною проблемою, що значно підвищує самоконтроль за ефективністю інноваційних змін у навчально-виховному процесі та в системі неперервної освіти;

- запровадження єдиного зразка «Щоденника учня», у якому окрім розкладу уроків і домашніх завдань учнями ведеться облік участі в позаурочній предметній, позакласній виховній діяльності, за допомогою психолога заповнюються мотиваційно-рефлексивні картки тощо.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Як свідчить аналіз проміжних результатів експерименту, у учнів, батьків і педагогів підвищилася мотивація до участі у виробленні та прийнятті управлінських рішень, посилюється самоконтроль за їх виконанням, зріс інтерес до інноваційної діяльності. У свою чергу, відбулися зміни в алгоритмі дій керівництва школи:

- будь-які рішення приймаються на основі широкого обговорення їх проектів з урахуванням захисту інтересів усіх учасників навчально-виховного процесу;

- позиція адміністрації співвідноситься з потенційними можливостями педагогічного та батьківського колективів;

- ініціатива введення інноваційних змін здійснюється тільки після забезпечення ресурсної підтримки та відповідної навчально-методичної підготовки суб'єктів цих змін;

- з метою встановлення результатів освітньої діяльності навчального закладу поряд з внутрішньошкільним контролем здійснюється адміністративний та педагогічний моніторинг за участю досвідчених педагогів, методистів районного методичного кабінету, науковців. Результати експертизи як внутрішньої, так і зовнішньої доводяться до відома всіх учасників навчально-виховного процесу через сайт школи, шкільну газету, на засіданнях колегіальних органів шкільного самоврядування.

Таким чином реалізується головна задача школоцентричного менеджменту – відхід від адміністративно-розпорядчого управління до менеджменту інноваційними змінами на основі розвитку творчого потенціалу та підвищення відповідальності всіх суб'єктів управлінської діяльності.

Література:

1. Абасов З. А. Понятийно-терминологический аппарат инновационной педагогической деятельности / З. А. Абасова // Философия образования – 2006. – №1(15). – 56-62 с.
2. Викторова Л. В. Инновационные процессы в образовании / Л. В. Викторова // Инновации в образовании. – 2002. – №2. – С. 6.
3. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності / Н.І. Клокар. – К.: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 1997. – 227 с.
4. Назаренко Л. М. Аксиологія виховання як складова соціального становлення дитини: монографія / Людмила Миколаївна Назаренко. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – 200 с.
5. Онищук А. В. Гуманістична спрямованість інноваційної діяльності // Освіта і управління. – 2003. – № 2. – С. 92-96.
6. Остапчук О. Е. Управління інноваційними педагогічними системами. – Кривий Ріг : Куб А, 2002. – 34 с.
7. Пінчук В. М. Інноваційні процеси – підґрунтя проектування нових освітніх технологій // Освіта і управління. – 1998. – № 3. – С. 42-56.
8. Полонский В. М. Инновации в образовании (методологический анализ) / В. М. Полонский // Инновации в образовании. – 2007. – № 2. – С. 4-13.; 2007. – № 3. – С. 4-12.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

9. Пулина А. А. Менеджмент образовательных инноваций / А. А. Пулина // Инновации в образовании. – 2007. – №3. – С.30–348.
10. Сафіулін В. І. Інноваційний пошук нових технологій навчання // Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За ред. Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук. – К. : Логос, 2004. – С. 53–64.
11. Слободчиков В. И. Проблемы становления и развития инновационного образования // Инновации в образовании. – 2003. – №2. – С.4–18.
12. Слостенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: инновационная деятельность. – Москва, 1997. – 222 с.
13. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.

Філончук З. В.*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

У статті проаналізовано сучасні підходи до визначення поняття «фінансова грамотність», розкрито етапи впровадження курсу за вибором «Фінансова грамотність» у загальноосвітні навчальні заклади, визначено проблеми подальшого розвитку шкільної фінансової освіти.

У сучасних умовах фінансова грамотність населення є одним із чинників, що визначають якість життя громадян та економічну стабільність у країні. Фінансова грамотність передбачає володіння економічними та, передусім, фінансовими поняттями й категоріями, що дозволяє людині самостійно аналізувати й оцінювати основні тенденції економічного життя держави і відповідно до обставин визначати моделі власної фінансової поведінки та фінансової безпеки.

Протягом 2010–2011 років в Україні було здійснено кілька досліджень щодо фінансової грамотності населення, обізнаності та захисту прав споживачів фінансових послуг:

- Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки – соціологічне дослідження, грудень 2010 року.
- Захист прав споживачів фінансових послуг в Україні: правовий аналіз – експертне дослідження, вересень 2011 р.
- Споживче кредитування в Україні: огляд ринку та практики – експертне дослідження, вересень 2011 р.

За результатами цих досліджень було визначено портрет споживача фінансових послуг, який: має лише базові знання та навички; використовує тільки найпростіші послуги, в основному – платежі; не вірить у життя в борг; не відчуває себе комфортно ані щодо фінансових послуг, ані щодо їх провайдерів; не відчуває себе захищеним у випадку суперечок із фінансовою установою; не знає що робити, якщо виникають проблеми з фінансовою установою; не цікавиться фінансовими новинами; у питаннях фінансів довіряє родичам та знайомим; не аналізує можливості сімейного бюджету.

Кожен другий громадянин України, який формує заоща-

* © Філончук З. В.